

गृह्य पु० ग्रहः हविःपात्रभेटेन स्तार्थं यत् । हविःपात्र
रूपे यज्ञिने पात्रभेटे । “आत्माकोऽसि शुक्रस्ते ग्रहो
विचित्स्त्वा” यजु० ४।२४। “ग्रहएव ग्रहः शुक्रपदमैन्द्र
वायवाद्ग्रहाणामुपलक्षणम्” वेदटी० ।

ग्राम पु० ग्रह-ण वेदे ह्यस्य सः । ग्रहके । “आ तू न
इन्द्र ! क्षुमन्तं चित्वां ग्रामं संग्रभाय” ऋ० ८।८।१।।
“ग्रामं ग्रहकम्” भा० ।

ग्राम पु० ग्रह-मनु आदन्तादेशः । “विप्राश्च विप्रभृत्याश्च यत्न
चैव वसन्ति हि । स तु ग्राम इति प्रोक्तः गृहाणां वास
एव वा इति” “तथा गृहजत्रप्रायाः सुसम्बद्धलक्षणी-
यताः । ज्योतिषयोगभूमध्ये वसतिग्रामसंज्ञिका” इति-
चोक्तलक्षणे विप्रादीनां वासस्थाने, “धनुः शतं परि-
ग्राह्योग्रामात् ज्योतिषान् भवेत्” याज्ञ० । “ग्रामेष्वा-
त्मविष्टेषु” रघुः । “त्यजेदेकं कुलस्थार्थं ग्रामस्थार्थं
कुलं त्यजेत् । ग्रामं जनपदस्थार्थं आत्मास्थं पृथिवीं त्य-
जेत्” हितोप० “यथा कुटुम्बिनः सर्वेऽप्येकीभूता
भवन्ति हि । तथा खराणां सन्दोहो ग्राम इत्यभिधी-
यते” इत्युक्ते २खरसंघभेदे, “षड्जगामो भवेदादौ
मल्लग्राममप्येव च । गान्धारग्राम इत्येतत् ग्रामत्वय-
सदाहृतम्” “मन्दग्रावर्त्तोऽथ जीमूतः सुभदो ग्रामका-
स्तयः । षड्जमध्यमगान्धारस्वराणां जन्महेतवः”
सङ्गितनायकवृत्तवाक्यम् तेषाञ्च सप्तस्वरविशेषयोगात् एकविं-
शतिमूर्च्छनाहेतुत्वं यथोक्तं तत्रैव “क्रमान् खराणां
सप्तानामारोहस्यावरोहणम् । सा मूर्च्छनोच्यते ग्रामस्या
एताः सप्त सप्त च” । “ग्रामत्वयेऽपि प्रत्येकं सप्त सप्त म-
ूर्च्छनाइत्येकविंशतिमूर्च्छना भवन्तीति” सङ्गित० । अधिकं
सङ्गीतदामोदरे दृश्यम् । “स्तुटीभवद्ग्रामविशेषमूर्च्छनाम्”
माधवः । किञ्चिच्छब्दपूर्वकैः शतदर्थसंवाते च यथा शब्दग्रामः
अर्थग्राम इत्यादि । “शब्दाकरकरग्रामः” कविकल्पद्रुमः ।
४जनपदे च “यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य
ग्रामा यस्य विश्वे रथासः” ऋ० १।२।७। “गवन्तेऽत्र
ग्रामाजनपदाः” भा० । स्तार्थं क तेजस्यै “दीयन्तां
ग्रामकाः कश्चित्” भा० उद्यो० १४६६ श्लो० । स्तार्थं
टी ततः स्तार्थं क ग्रामटिका स्तलग्रामे स्त्री “स्वर्गं
ग्रामं टकाविलुप्तमृदयोच्छूनैः किमेभिर्भुजैः” सा० द० ।
५ग्रामवाशि कपकादिजने ष्मग्रामस्थे संज्ञते ग्रामस्थे-
टमम् । ७तत्संस्मृतिनि दयाम्यधर्मा च ।

ग्रामकाम लि० ग्राम स्वकीयत्वेन कामयते कर्म-णिङ्

अण् उप० सं० । आत्मसंस्मृतिनया ग्रामस्य कामुके ।
“यवाग्वा ग्रामकामः” कात्या० श्रौ० ४।१५।२२। “उपहृत्यो
ग्रामकामस्य” २२।८।७। “दीर्घव्याधिग्रामकामप्रजाकाम-
पशुकामानां वा” २२।६।७।

ग्रामककुट पुंस्त्री ७त० । ग्राम्ये ककुटभेदे “कलविद्धं
लघं हंसं चक्राङ्गं ग्रामककुटम्” ऋत्वाकं विडुवराहं
च लक्षुनं ग्रामककुटम् । पलाण्डुं गृह्णन् चैव मत्या-
जग्ध्वा पतेत् द्विजः” इति मनुना तन्नामभक्षणं निषि-
द्धम् स्त्रियां जातित्वात् ङीप् ।

ग्रामकुमार लि० ग्रामेषु मध्ये कुमारः सुन्दरः । ग्राम-
सुन्दरे । तस्य भावः मनोज्ञा० वुज् । ग्रामकुमारक
तद्भावे न० ।

ग्रामकुलाल पु० ग्रामे कुलालः । ग्राम्ये कुलाले कुम्भकारे
“ग्रामः शिल्पिनि” पा० अथ वा प्रकृतिसंख्यायां ग्राम
शब्दश्च आद्युदात्तः । एवं ग्रामनापितादिषु वा आद्यु-
दात्तता । ततः मनोज्ञा० भावे वुज् । ग्रामकुलालक
तद्भावे न० । [हारा० स्त्रियां जातित्वात् ङीप् ।

ग्रामकूट पुंस्त्री ग्रामस्य कूट इव यच्चनाप्रधानत्वात् । गृहे
ग्रामक्रीड पुंस्त्री ग्रामे क्रीडः । ग्राम्यशूकरे स्त्रियां जाति-
त्वात् ङीप् । “स दोग्ध्रौ धेनुसुतस्य ग्रामक्रीडौ दुधु-
लति” काशीख० २६५० । ग्रामशूकरादयोऽप्यत्र पुंस्त्री० ।

ग्रामगृह्य लि० ग्रह-वाह्यार्थे कृत्प्र० ५त० । ग्रामवाह्ये
स्त्रियां टाप् सा च ग्रामवाह्येनायाम् । [तथात्वम् ।
ग्रामगीय न० ग्रामे गेयम् । सामभेदे तस्य ग्रामे गेयत्वात्
ग्रामगोदुह पु० ७त० । ग्राम्ये गोमे “ग्रामः शिल्पिनि”
पा० वा अथ प्रकृतिसंख्यायां ग्रामे शुक्लपारोहप्रा०
आद्युदात्तता ।

ग्रामघात पु० ६त० । ग्रामस्य द्रव्यहरणेन हननप्राये व्या-
पारे । “ग्रामघाते हिताभङ्गे पथि शोषाभिदर्शने ।
शक्तितोनाभिधायनो निर्वासाः सपरिच्छदाः” मनुः ।
“ग्रामघाते ग्रामलुण्ठने” कुल्लू० । २ग्रामवृत्तिजनहनने
च । “सृगोऽसकृद्ग्रामघातमाचरे” ह० सं० ३०५० ।
“एकस्थाने रुन्दीप्रः सप्ताहाद् ग्रामघातकतः” ८६५० ।

ग्रामघातिन् पुंस्त्री ग्रामार्थे तत्त्वस्थलोकभक्षणार्थं हन्ति
पशून् हन-णिनि । ग्रामस्थवस्तुलोकपोषणार्थं पशु-
घातके । “ग्रामघाती च कौन्तेय ! मांसस्य परिविक्र-
यी” भा० शा० ३४ अ० प्रायश्चित्तीयोपाख्याने ।

ग्रामघोषिन् पु० ग्रामे कथके घोषोऽस्यस्य इति । संक्रन्दने